

Pelastakaa Lapset

VERTAISUUDEN VERSOJA - OSALLISUUDEN ORAITA

VERTAISPERHETOIMINNAN KÄSIKIRJA

SISÄLLYS

Lukijalle	2
Mikä on oppaan tarkoitus?	3
1.Mitä me oltiin tekemässä?	4
<i>Mitä tarkoitamme vertaisperhetoiminnalla?</i>	4
<i>Perheen määritelmä</i>	5
<i>Vertaisuuden äärellä</i>	7
<i>Kotoutumisen kaksisuuntaisuus</i>	10
<i>Lapsen ääni ja toimijuus</i>	14
2.Valmennuksen kautta vauhtiin	17
<i>Yhteisöllisen valmentamisen filosofia</i>	17
<i>Kuka voi lähteä vertaisperheeksi?</i>	20
3.“Sit kaivettiin kasseista esille hirvipataa” - Tarinoita vertaisperheiden kohtaamiista	21
Yhteisöllinen kotoutuminen –hanke 2018-2020	23

LUKIJALLE

Tervetuloa pohtimaan vertaisperhetoiminnan lähtökohtia tämän oppaan avulla. Vuosina 2018-2020 Pelastakaa Lapset ry:n Yhteisöllinen kotoutuminen –hankkeessa toteutettiin kotouttavaa vertaisperhetoimintaa. Oppaassa esitellyt periaatteet ja ajatukset nousevat kokemuksista ja havainnoista tässä hankkeessa.

MIKÄ ON OPPAAN TARKOITUS?

Opas on luotu työkaluksi työntekijälle tai tiimille vertaisperheitä koskevan toiminnan suunnittelun tueksi. Oppaassa pohditaan vertaisperhetoiminnan järjestämistä muun muassa vastavuoroisuuden, kaksisuuntaisen kotoutumisen sekä lapsen kuulluksi tulemisen näkökulmista.

Olkoon tämä opas ajatuksiasi suuntaava kompassi tilanteessa, jossa tavoitellaan mielekkään ja merkityksellisen vertaistoiminnan käynnistämistä asiakasperheille. Olkoon se suurennuslasi silmillesi, kun pyrit löytämään kultahippuja hiekkakasoista toimintasi kehittämiseksi. Käsikirja ei ole kaiken kattava perusteos, vaan joitakin tärkeitä ydinasioita esiin nostava opas. Voit vapaasti poimia käsikirjasta toiminnallesi ideoita joko taustafilosofiasta tai valita käytännöllisempää sisältöä, tarpeesi ja kiinnostuksesi mukaan.

Vertaisperhetoiminnan kivijalka voi rakentua monenlaiselle maaperälle. Tärkeää on pohtia tietoisesti näitä tekijöitä etukäteen eri näkökulmista, jotta voit itse tai tiimisi kanssa suunnitella oman toimintanne kivijalan. Uskomme, että kivijalka syntyy toiminnalle selkeistä, oman työsi tai tiiminne työn kontekstissa mutkattomasti toimivasta periaatteista, joiden sisällä on turvallista ja mielekästä kaikkien toimintaan osallistuvien kantaa oma tiiliskivensä muurille.

Oppaaseen on kirjoitettu dialogiseen tyyliin sekä kirjoittajien omakohtaisia näkemyksiä toiminnan ohjaamisesta, että toiminnassa mukana olleiden aikuisten ja lasten ajatuksia ja kokemuksia, eri vuosikymmeniltä. Uskomme, että lainaukset elävästä elämästä herättävät lukijan mielessä oivalluksia. Tekstin sivussa olevilla kysymyksillä haluamme kutsua sinua pohtimaan ja jäsentämään omia näkökulmiasi vielä lisää.

Sinulla saattaa olla kysymyksiä kuten: Mitä raameja perheiden osallistumiselle tulisi luoda? Miten kehittäisimme yhdessä asiakkaiden kanssa vertaisperhetoimintaa? Mitä tekijöitä vertaisuudesta kannattaisi lähtötilanteessa pohdiskella, kun suunnitellaan tällaista toimintaa perheille? Miten voisin toteuttaa perheille soveltuvaa vertaisperhevalmennusta?

Jos olet aloittamassa vertaisperhetoimintaa aivan ensimmäistä kertaa, lähde liikkeelle kysymyksistä kuten: Kenen tieto on vertaisuudessa arvokasta? Miten määrittelen perheen tässä toiminnassa? Mitä vertainen antaa toiselle vertaiselle? Toimiiko antaminen yksi- vai kaksisuuntaisesti ja miksi näin? Kuka voi toimia tai ei voi toimia vertaisena? Miten vertaisperheiden valmennus rakennetaan? Näihin kysymyksiin löydät vastauksia käsikirjasta.

Jos olet konkari ja olet ohjannut jo useasti monenlaisia ryhmiä, on sinulla paljon näkemyksiä ja uskomuksia toiminnasta vertaisperheiden kanssa. Voit kyseenalaistaa omaa ajatteluasi esimerkiksi kysymällä: Miten olen vahvistanut vertaisperheiden lasten toimijuutta toiminnassani? Miten olen rohkaissut vertaisperheitä löytämään omannäköisensä tavan toteuttaa vertaisuutta? Miten valmennus vertaisperheille voidaan toteuttaa asiakkaiden kokemustietoon pohjautuen?

Käsikirjan myötä toivomme, että juuri sinä löydät oman työsi lähtökohdat vertaisperhetyössä ja saat luoda vankan perustan kestäväälle ja merkityksiä tuottavalle vertaisperhetoiminnalle.

Inspiraation ja oivallusten hetkiä sinulle tämän käsikirjan parissa.

*Ystävänäpäivänä 14.2.2020
Oulussa ja Jyväskylässä*

Merja Tervaluoto ja Titta Turunen

1. MITÄ ME OLTINKAAN TEKEMÄSSÄ?

MITÄ TARKOITAMME VERTAISPERHETOIMINNALLA?

”Se oli aika hienoa, että me tehtiin yhdessä ne avaimenperät. Mä sanoin, että mä autan sua. Se sai katsoa multa et miten se menee... ja ne tuli valmiiksi!”

Vertaisperhetoiminta, josta me puhumme tässä oppaassa, tarkoittaa perheiden välistä omaehtoista yhteistoimintaa, joka tapahtuu vapaaehtois pohjalta. Perheiden keskinäinen vertaistoiminta on luonteeltaan epämuodollista ja vastavuoroista ja sen järjestäminen on heidän oman aktiivisuutensa varassa. Vertaisperhetoiminta voi olla myös järjestön tai muun tahon järjestämää yhteistä ja yhteisöllistä tukea ja aktiviteetteja tiettyinä hetkinä. Näissä hetkissä perheet tapaavat toisiaan ja voivat kokea yhteenkuuluvuutta tai saada keskinäistä tukea toinen toisistaan. Joskus vertaisperhepareja myös muodostetaan näissä aktiviteeteissa.

Minkä varassa vertaisperheparit toimivat ja mitä jaettavaa heillä on toinen toisilleen? Vahvuus ja voima vertaisperhetoiminnassa lepää kokemuksellisessa asiantuntijuudessa, joka on arvokas työkalu. Jokaisella ihmisellä on kokemuksellista asiantuntijuutta, jonka äärelle pysähtymällä sekä itse että toiset voivat ymmärtää enemmän tai oppia lisää. Kokemustietoa karttuu meille tilanteissa, joissa me pohdiskelemme elämäkokemustemme merkitystä itsellemme ja muodostamme näistä käsityksiä, periaatteita ja mielipiteitä.

“Tää kanssakäyminen niiden kanssa ainakin vahvisti sitä, ettei meillä ole paljon eroja. Elikkä me voidaan olla hyvin läheisiä. Ja ei tule sellainen tuntemus, että me eletään tässä yhteiskunnassa erillisenä ryhmänä. Ollaan koko yhteiskunnan kanssa.”

Perheessä, jossa on useampia jäseniä, on myös monenlaista kokemustietoa, sillä jokaisella perheenjäsenellä on oma mielen maailmansa ja kokemusten ja merkitysten kokoelma sisällään. Näiden lisäksi jokaiselle perheenjäsenellä on omanlaisensa näkökulma omaan perheeseen sekä itselle luontevat ja ei-luontevat tavat toimia yksilönä ja perheenjäsenenä.

”Kaikki olimme avoimin mielin ja uskon, että saimme arvokasta kokemusta puolin ja toisin”.

Mitä on siis perheen kokemustieto ja miten se toimii vertaisperhetoiminnassa, jossa perhe toimii toisen perheen kanssa vertaisperheenä? Tähän ei ole yksiselitteistä määritelmää. Siitä huolimatta asiaa on tärkeää pohtia, sillä todennäköistä on, että aktiivisimpien, puheliaimpien tai aloitteellisimpien perheenjäsenten kokemustieto tulee varmimmin jaettavaa vertaisperhetoiminnassa. On tärkeää vahvistaa erityisesti niiden perheenjäsenten itseilmaisun kanavia ja vaikutusmahdollisuuksia, jotka herkimmin jäävät perheessä varjoon.

Vertaisperhetoiminnassa kokemustieto merkitsee sitä, että vertainen ei tarvitse muuta asiantuntijuutta vertaistoimintaansa, kuin oman elämäkokemuksensa kautta karttuneen kokemustiedon omasta elämästään ja omasta perheestään. Tämän avulla hän liittyy vertaisen kokemuksiin. Nämä kokemukset voivat olla joko samankaltaista tai erilaisia.

”Meille oli aivan todella hieno asia se, kun kesällä päästiin vertaisperheiden yhteiselle retkelle sinne puuhapuistoon. Siellä me ihan luonnollisesti tutustuttiin toisiin perheisiin. Oli hyvää aikaa yhdessä. Oli vesipiiputkin mukana ja mä näytin niille toisille miehille, että miten vesipiippu toimii. Vieläkin mun vaimo pitää yhteyttä sen yhden naisen kanssa, kenen kanssa siellä ulkona yhdessä silloin ruokia grillailtiin. Mä olen tästä kiitollinen. Tällaisten vapaamuotoisten hetkien kautta tutustuu parhaiten, pakolaiset ja valtaväestö”.

Vertaisperhetoiminta tuo esiin kansalaisten omaa aktiivisuutta ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. Se antaa perheille mahdollisuuksia toteuttaa perheenjäsenten omaa luovuutta, tuoda esille ideoita ja avata oman perheen kiinnostuksen kohteita toiselle perheelle. Toimintaan mukaan lähtevillä on usein taustalla henkilökohtaisia tai omaan perheeseen liittyviä unelmia tai tavoitteita, joiden he toivovat toteutuvan vertaisperhetoiminnan kautta.

On täysin luonnollista, että vertaisperhetoiminta perustuu win-win – ajatukselle eli toiveelle molemminpuolisesta hyödystä. Tällaisia toiveita ovat esimerkiksi erilaisuuden ymmärtämisen lisääntyminen, uudet kaverit omille lapsille tai oman perheen yhteisen ajan lisääntyminen vertaisperhetoiminnan kautta. Nämä on hyvä saada sanottua ääneen, sillä ne voivat vahvistaa perheen yhteenkuuluvuuden tunnetta, kun ne yhdessä sanoitetaan ikään kuin yhteisiksi arvoiksi.

“Tässä on ollut mahdollisuus tarjota omille lapsille kokemus siitä, että me ihmiset olemme samanlaisia, vaikka ei olisi edes yhteistä kieltä.”

“Ja jo ihan omillekin lapsille toimia esimerkkinä. Kun tulevaisuudessa niitä maahanmuuttajia kuitenkin paljon enemmän tulee olemaan täällä ja näkymään enemmän. Että pysyisi ite askeleen eellä ja sillain hyvällä puolella.”

PERHEEN MÄÄRITELMÄ

“Meidän kotona asuvista lapsista puolet on ollu meidän vanhempien mukana tässä vertaisperhetoiminnassa ja se on ollu ihan kiva juttu.”

Kysymys perheen määritelmästä saattaa tuntua turhauttavan yksinkertaiselta. Kun vertaisperhetoimintaa suunnitellaan, on tätä kysymystä kuitenkin syytä tarkastella, sillä todennäköisesti eteen tulee toiminnan alkaessa useita kysymyksiä, jotka kulmineituvat joko perhekäsitykseen tai perheenjäsenten osallistumiseen. Perhekäsityksen miettiminen on tulevan toiminnan perusta.

“Me oltiin siellä kylässä yleensä niin että me lapset ja sit iskä, mutta kun äidillä oli päänsärky tai se oli sairaalassa.”

Selkeästi määritelty perhekäsitys jäsentää ja ohjaa toiminnan suunnittelua. Jos mikään taho, kuten rahoittaja tai muut toiminnalle asetetut raamit eivät määritä reunaehtoja perheen rajamiseksi, kannattaa asiaa lähestyä jonkin määrittäjän kautta, joka rajaa vertaisuutta vielä jollain tapaa. Toimintaa voi päätyä joko rajaamaan näiden perusteella tai sitten voi päätyä olemaan rajaamatta. Pääasia että aihe on tietoisesti pohdittu läpi.

Oletko etsimässä toimintaan mukaan pikkulapsiperheitä, yhden vanhemman perheitä tai perheitä joltain tietyltä asuinalueelta? Onko rajausta tarpeen tehdä liikunnallisiin perheisiin, monikielisiin perheisiin tai yksinäisiin perheisiin? Entä vain vähän suomea osaava perhe – onko sellainen perhe kelvollinen lähtemään vertaisperheeksi?

Myös perherakenne on tekijä, jota tulee pohtia, sillä perheet ovat tänä päivänä hyvin monimuotoisia. Ketkä henkilöt yhdessä muodostavat pienimmän mahdollisen yksikön, jota voidaan kutsua perheeksi vertaisperhetoiminnassa? Onko vertaistoiminnan näkökulmasta aivan saman-tekevää, keitä henkilöitä perheeseen kuuluu?

Onko lapseton pariskunta tai eläkeläispariskunta perhe? Jos isovanhempi haluaa lähteä asiasta innostuneen lapsenlapsensa kanssa kahdestaan mukaan toimintaan, ovatko he tällöin perhe tämän toiminnan näkökulmasta? Perustellut linjaukset rakentavat raameja ja luovat suuntaa toiminnallesi.

“Meille on ollut luontevaa se, että perheemme jäsenet ovat kaikki vähän eri jutuissa mukana meidän vertaisperheen kanssa – riippuen tilanteesta. Yhden tai kaksi kertaa olemme kaikki olleet perheenä mukana toisen perheen kanssa eri aktiviteeteissa. Enimmäkseen minä olen ollut yksin, välillä lapseni kanssa ja välillä mieheni on ollut toisen perheen isän ja pojan kanssa tekemisissä.”

**Onko yhteisöllistä kulttuureista tulevien perheiden helpompaa lähteä vertaisperhetoimintaan kuin valtavaes-
töperheiden?**

Onko se joidenkin perheiden syrjintää, jos et toivota kaikenlaisia perheitä tervetulleiksi mukaan toimintaasi? Miksi? Miksi ei?

**Onko vertaisper-
hetoiminnan oltava
aikuisjohtoista?
Miksi tai miksi ei?**

Toimintaan mukaan sitoutuminen ei ole yksinkertainen asia sekään. Mieti oman toimintasi näkökulmasta kysymyksiä kuten: Onko tavoiteltavaa se, että perheen kaikki perheenjäsenet sitoutuivat mukaan toimintaan, vai riittääkö se, että vain osa perheenjäsenistä ilmoittautuu mukaan? Jos vain osa sitoutuu, niin ketkä? Riittääkö esimerkiksi vertaisperhetoiminnan määrittelyksi se, että perheiden teini-ikäiset nuoret ovat aktiivisesti tekemisissä vertaisperheen nuorten kanssa ja tapaavat heitä keskenään säännöllisesti, ilman vanhempaa?

”Me ei olla saatu meidän kolmea vanhinta lasta mukaan tapaamaan meidän vertaisperhettä, mutta onneksi nää pienet on aina kaikki mukana.”

Muualta Suomeen muuttaneissa monikulttuurisissa perheissä, joiden kulttuuriset vaikutteet perheeseen on saatu länsimaisen individualismin ulkopuolella, saattaa perhekäsitys olla hyvin erilainen verrattuna meidän maamme valtaväestön perhekäsityksiin. Muista määritellä perheiden osallistumista näissä tilanteissa perheen kanssa yhdessä, jotta et huomaamattasi perusta toimintaasi omien ennako-oletustesi varaan.

”Yhteisöllinen kotoutuminen - hankkeessa asiakasperheiksi määriteltiin pakolaistaustaiset perheet, joissa oli 0-15 -vuotiaita lapsia. Kun järjestimme toimintoja yhdessä, emme tietenkään sulkenet näistä perheistä pois yli 15-vuotiaita lapsia, vaan otimme mukaan kaikki lapset. Kutsuimme yhden-vertaisesti, iästä riippumatta mukaan kaikki ne perheenjäsenet, jotka halusivat tulla mukaan toimintaamme.”

Jos perhe on kokenut perheenyhdistämisen siten, että perheenjäsenet ovat olleet jopa vuosien ajan erossa toisistaan ja yhdistyneet uudelleen vasta Suomessa, saattaa perheen dynamiikka rakentua pikkuhiljaa – ja joskus kivuliaastikin uudelleen - useiden vuosien saatossa. Perhe opettaa sinua, kun keskityt ajan kanssa kuuntelemaan heidän tarinaansa.

Tarinoiden merkitys vertaisperhetoimintasi suunnittelussa on merkittävä. Kuuntele perheitä – ja erityisesti lapsia perheissä. Jos mahdollista, käytä aluksi tulkkeja, jotta saat kuulla heidän omat tarinansa ilman kielirajoitteita. Tällöin saat muodostettua kuvan perheestä ja sen eri perheenjäsenten tarpeista. Tämän jälkeen voitte näiden perusteella yhdessä arvioida perheen osallistumismahdollisuuksista toimintaasi.

VERTAISUUDEN ÄÄRELLÄ

”Mä huomasin, että - vaikka mun isä ei sitä ikinä myönnäkään - niin hän oli vähän heikoilla ittensä kanssa silloin aluks kun tultiin Suomeen. Sen myötä, että hän sai suomalaisia ystäviä, hänen itsetuntonsa alkoi ihan selvästi vahvistua. Mutta totta kai siihen vaikutti samalla muutkin asiat – niinku kielen oppiminen esimerkiks”.

Vertaistuki sosiaalisena resurssina on laajasti hyväksytty ammattilaisten työn rinnalle oppilaitoksiin ja yhdistyksiin. Tämän käsikirjan kontekstissa vertaistuellla tarkoitetaan jaettuun kokemukseen perustuvaa perheenjäsenten toinen toiselleen vapaaehtoisesti antamaa molemminpuolista tukea, joka voi olla henkistä, sosiaalista ja kulttuurista.

Vertaistuesta puhuttaessa on määriteltävä myös mitä tarkoittaa vertainen. Vertainen on jollain tapaa yhtäläinen tai samankaltaista kokenut. Yleisimmin vertaisia yhdistää jokin tekijä kuten henkilökohtainen ominaisuus, elämäntilanne tai kokemus. Vertaiset löytävät toisensa tämän yhtäläisyyden perusteella. Vertaisuudessa löytyy erityinen yhteys toiseen.

”Kun olet kanssakäymisessä niiden kanssa ja huomaat, että kyllä ne kohtelevat samalla tavalla kuin omia kansalaisia, siitä tulee hyvä olo.”

Kuka tahansa ei voi olla vertainen, sillä vertaisuudessa on jotain sellaista yhteistä, joka on löydetty. Keskustelemalla toisen kanssa voi löytyä tällainen tekijä, joka yhdistää. Vertaisuuteen liittyy usein myös kokemus siitä, että se on jotain hyvin ainutlaatuista ja arvokasta. Vertaisuus luo me-hengen ihmisten välille.

”Olemme kyläilleet ystäväperheen kanssa puolin ja toisin sekä käyneet mm. leikkipuistossa ja retkillä lähialueilla. Olemme tehneet arkisia asioita myös, kuten ruokaa yhdessä.”

Vertaisuuden luoma tekijä on yleensä merkittävä ihmisen elämässä. Vertaisuutta tarvitaan tueksi omaan elämään. Vertaisuus on samalle viivalle asettumista. Se on kokemus yhdenvertaisuudesta.

Vertaisena toimiminen perustuu toimijan omaan valintaan, ei työsuhteeseen tai toimeksiantoon. Vertainen valitsee omasta tahdostaan ryhtyä vertaiseksi ja toimii tässä tehtävässä itselleen sopivina ajankohtina ja itselle sopivilla tavoilla, jotka voivat vaihdella tai muuttua. Vertainen luo toiminnan sisällöt itse tai yhdessä vertaisperheen ja oman perheen kanssa. Vertaisuus toteutuu arvostavassa ja avoimessa dialogissa ihmisten välillä.

”Kyllä me koetaan, että toi meidän vertaisperhe on ollu enemmän tukena meille kuin että mitä me voidaan ja osataan olla heille päin...”.Ei ole vielä tullut sellaista tilanteita, että he tarvitse meidän apua, mutta tottakai mä auttaisin...”

Vertaisperheillä voi hetkittäin olla kokemuksia, joissa tuntuu siltä, että vertaisuus ei ole vastavuoroista: he saattavat saada toiselta perheeltä selvästi enemmän tukea tai huomioita kuin mitä itse pystyy antamaan heille päin. Tämä on luonnollinen tunne ja ilmiö. Se ei tarkoita, että hetkittäisestä yhdensuuntaisen tuen kokemuksesta tulisi jäädä jonkinlaiseen kiitollisuuden velkaan.

”Mua on helpottanut se, että mä oon saanu tietoa perheen tavoista ja kulttuureista. Se kyllä jännitti etukäteen, että miten mä osaan toimia niiden kanssa. Mä ajattelin, että ne on jäykempiä. Ja kun mä menin mun lapsen kanssa sinne kotiin, niin sitten mä jotenkin vaan sulauduin sinne ja oli niin ihanan lämpimiä myös mun lasta kohtaan ja huomioi häntä ihan ihmeellisesti. Ja se tuntui tosi hyvältä mun lapsesta ja totta kai myös minustakin.”

”On kiva, että me emme ole aina se, joka kutsuu tai järjestää jotain. Tänään esim. meidän afgaanitaustainen vertaisperhe haluaa viedä meidät ystävänpäivän kunniaksi pizzalle perheen isän kaverin pizzariaan.”

Vertaistoiminnan arvot ovat vertaisten yhdenvertaisuudessa sekä kunnioituksessa itseä ja toista vertaista kohtaan. Nämä ovat lähinnä asenteita, joiden päälle rakentuu yhteys – jos rakentuu. Tähän ihmiset voivat itse vaikuttaa merkittävästi. Yhteyttä voi vahvasti etsiä ja yrittää luoda, tai yhteenkuuluvuuden pienen taimenen voi jo alkuunsa tukahduttaa.

”Meille tarjoutui tilaisuus tutustumiselle tavaltaan sattumalta, kun meillä ei ollutkaan illan päätteeksi autokyytiä ja meidän piti tulla kävelemällä yhdessä kotiin, niin käveltiin sitten niinku samaa matkaa. Ja me tajuttiin että me asutaankin aika lähellä toisiamme. Niin sitten kun me tultiin sen afgaaniäidin kodin luokse, niin hän pyysi meitä kylään sisälle. Ja sitten me menttiin. Se oli alkupiste meidän ystävyydelle, eli oli kyllä hyvä, ettei meillä ollut autokyytiä kotiin kaupungilta.”

Vertaisuus voi perustua myös sille ajatukselle – kuten kaksisuuntaisessa kotoutumisessa – että perheet ovat vertaisia siksi, että he molemmat haluavat oppia toisiltaan ja jakaa elämää toinen toisilleen. Pelkkä halu ja sydämen asenne riittää. Yhteiset ja konkreettiset, perheitä yhdistävän asiat ja kiinnostustenkohteet etsitään sitten matkan varrella yhdessä. Alkutilanteeksi riittää, että vertainen on toinen ihminen, joka haluaa asettua avoimeen dialogiin toisen ihmisen kanssa – ihmisyyden äärelle.

”Perheiden kanssa koetut aktiviteetit antoivat molempiin suuntiin paljon. Oli ihana nähdä aito ilo ja yhdessä tekeminen piittaamatta kenenkään statuksesta tai perimästä.”

”Ihanin asia oli, kun perhe sanoi meidät tavatessaan: Meillä on ollut ikävä sinua. Nimittäin jaoin itse tuon tunteen täysin. Minullakin oli ollut heitä ikävä.”

Vertaisuus mahdollistuu, kun perheiden välille löytyy luottamus. Luottamuksella on keskeinen rooli toimivan vuorovaikutuksen, turvallisuudentunteen ja hyvien väestösuhteiden rakentamisessa. Luottamus ei synny itsestään eikä sen rakentamista voida kiertää tai ohittaa. Jos välillämme ei ole luottamuksen tunnetta, emme uskalla ihmisinä jakaa toisillemme asioita. Eri kulttuureista tulevilla ihmisillä luottamus voi rakentua aivan toisenlaisen tekijöiden kautta kuin meillä täällä Suomessa.

”Meillä on ollut alusta pitäen eli sattumalta yhteys ja huumori läsnä tässä ystävyydessä. Tietenkin vapautumista on tapahtunut vielä lisää tutustumisen myötä.”

Luottamusta rakennetaan pienillä teoilla ja sanoilla. Usein emme ole ihan itsekään tarkasti selvillä siitä, miten luottamuksemme rakentuu sisimmässämme. Sen vain tietää. Se on pääosin intuitiivista. Kotoutumisen kontekstissa saattaa olla, että luottamuksen rakentuminen ainakin aluksi vie aikaa, sillä pakolaisten lähtömaissa ihmiset ovat saattaneet vain harvoin pystyä luottamaan kenenkään.

”On ollut ihana nähdä miten iloisia ja ystävällisiä he on aina olleet meitä kohtaan, kun on käyty heitä tervehtimässä. Mut sit yks asia mikä mua kyllä hämmensi aika paljon, oli se, että miten tää pakolaisperhe heti pyysi mua ostamaan heille telkkarin ja he olis sitten osamaksulla maksaneet sitä meille takaisin. Ehkä joku sukulainen oli tällaisessa onnistunut ja olivat saaneet siitä sitten sellaisen toimintamallin...en tiedä. Vieraitten ihmisten kanssa en kyllä missään tapauksessa lähtis tämmöseen”.

Hyvällä ilmapiirillä, ilolla ja huumorilla voidaan kasvattaa hyvää kasvualustaa luottamukselle myös vertaisperhetoiminnassa. Tässä oppaassa kerrotaan myöhemmin siitä, miten luottamusta voidaan vahvistaa jo vertaisperhevalmennuksessa – ennen kuin perheet ovat alkaneet varsinaisesti edes tutustua toisiinsa tai ennen kuin mitään on vielä tehty yhdessä.

”Perheen kanssa yhdessä oleminen on tuntunut alusta asti meistä luontevalta. Me on saatu paljon iloa ja toivottavasti se on ollut molemminpuolista.”

Suomessa luottamus saavutetaan yleisesti ottaen melko helposti eikä kulttuurissamme ole vahvoja toimintatapoja siihen, millaisilla käyttäytymisnormeilla luottamusta luodaan yhteyksissä, joissa ihmiset eivät tunne toisiaan hyvin. Monissa kulttuureissa ruokailu- ja teeetket vahvistavat luottamusta ja aikaa vietetään paljon näiden ympärillä. Myös yhteisen huumorin löytyminen kertoo siitä, että ollaan päästy jo luottamuksellisen vuorovaikutuksen tielle.

”Se on sellaista tilannehumoria; pientä itseän ja toiseen kohdistuvaa hyväntahtoista leikinlaskua, sellaista välittömyyttä. Esim. perheen isä tuli kerran istumaan mua vastapäätä ja kysyi pilke silmäkulmassa, että miks mä en ole kysynyt häneltä mitä hänelle kuuluu. Se osoitti mulle, miten välitön suhde meillä on.”

KOTOUTUMISEN KAKSISUUNTAISUUS

“Meidän mielestä on tärkeää, että meidän lapset oppii heti pienestä pitäen, että on olemassa paljon ihmisiä, jotka on monin tavoin erilaisia, mutta silti ne voi elää ystävinä yhdessä. Haluan kasvattaa meidän lapsista monikulttuurisia ja ennakkoluulottomia ihmisiä.”

Kotoutumista on pidetty perinteisesti yksinomaan maahan muuttaneita koskevana velvollisuutena. Suomalaiseen yhteiskuntaan on nyt sopeuduttava! Sopeutumisprosessi on kuitenkin yhteiskunnallisella tasolla väistämättä kaksisuuntainen. Ihanteellinen tilanne on se, että sekä vastaanottava yhteiskunta että maahanmuuttajien kulttuurit muuttuvat myönteisellä tavalla kotoutumisen seurauksena. Tuloksena on hyvät väestösuhteet ja harmoninen elämä rinnakkain ja yhteydessä toinen toisiin.

“Niiden kotona oli ihan kivaa. Ja varsinkin, kun me syötiin matolla. Silleen, että niillä oli tapana niin syödä lattialla. Viimeks oli ruokana riisiä ja sellaista papupataa. En ollut ennen maistanut sellaista.”

Yksilötasolla kaksisuuntainen kotoutuminen merkitsee mielentaitojen opettelua ja muokkaamista. Tämä on hyvin henkilökohtainen prosessi, jossa on mukana sekä ihmisen asenteet, aktiiviset havainnot ja havaintojen työstäminen. Kohtaamisessa löytyy yhdessä uusi normaali, jossa molempien aiempi käsitys muokkautuu kohti sellaista yhteistä, joka mahdollistaa molemmille aiempaa paremman ymmärryksen, vuorovaikutuksen ja yhteistyön. Näin valtaväestön moni-muotoistuminen muuttaa pikkuhiljaa ympäröivää yhteiskuntaa.

“Kyllä se on varmaan konkretisoitunut sen, että että, millaista se on tulla tämmöseen täysin vieraaseen kulttuuriin. - - Kyllä se on varmasti niinkö monelta osin semmonen palapeli, joka pittää sitten uudelleen rakentaa.”

Kotouttavaa vertaisperhetoimintaa kehitettäessä oli lähtökohtana perheiden vertaisuus ja tasa-arvoisuus; pakolaistaustaiset ja valtaväestötaustaiset lapsiperheet pääsivät tutustumaan toisiinsa ja saivat toisiltaan vertaistukea lapsiperhe-elämän arjen haasteisiin. Toiminnan päämääränä oli lisätä sekä pakolaistaustaisten että valtaväestöperheiden hyvinvointia.

“Ne puhuu erilaila. Sen mä kyllä tiesin. Sit mä kuitenkin vähän enemmän opin siitä. Ja sitte, niillä kirjoitetaan ihan erilaila kuin meillä. Silloin viimeksi kun me käytiin niillä niin niillä oli telkkari päällä. Niin, siinä alhaalla luki tekstiä niiden kielellä. Olikse se niiden kieli farsi?”

Arjen tasolla kaksisuuntainen kotoutuminen tarkoittaa altistumista oppimaan toiselta, puolin ja toisin. Pakolaistaustaiset perheet pääsevät tutustumaan valtaväestöperheen arkeen ja he näkevät esimerkiksi, miten kotityöt jakautuvat, mitä tarkoittaa tasa-arvo perheiden sisällä, miten lasta hoivataan ja miten asetetaan lapsille rajoja. Vastaavasti valtaväestöperheet pääsevät näkemään näitä samoja arjen käytänteitä ja perhe-elämää vierailemalla pakolaiskodissa.

“Kyllä voin suositella toimintaa, koska se on molemminpuolista ja anteliasta. Koska maahanmuuttaja oppii, miten suomalaiset kasvattavat omia lapsia ja kaikki siihen liittyvät asiat. Ja myös ne suomalaisetkin näkisivät, millaista perhe-elämä maahanmuuttajalla on täällä Suomessa.”

Toiminnan keskellä, kohtaamisen hetkissä tapahtui kaksisuuntaista kotoutumista. Kun pakolaistaustainen lapsi maalaa valtaväestölapselle kasvomaalausta tai antaa hänelle iloisena ilmapallon, tapahtuu tässä kohtaaminen jonkin hyvän, kauniin ja turvallisen äärellä. Näissä pieniessä hetkissä luodaan hyviä väestösuhteita.

”Kyllähän se naisten huivi esimerkiksi vähän etukäteen jännitti, että mitä se niinku tarkoittaa. Että miten paljon sillä on tekemistä naisen heikon aseman kanssa ja mitä kaikkea muuta kenties se sitten siellä perheessä merkitsee. Erityisesti mua on jännittänyt sellaiset perheet, joissa lapsetkin pitää niitä huiveja. Mutta oli kyllä ihmeellistä, että kun me mentiin kylään niin kaikki se jännitys ja pelko katosi ja meillä olikin sitten vaan todella mukavaa”.

**Millä keinoilla sinä
pyrkisit saamaan
valtaväestöper-
heissä aikaan lisää
luottamusta siihen,
että maahan muut-
taneiden erilaisuutta
ei tarvitse pelätä?**

KÄSITTEIDEN KÄSITTÄMÄTÖN MAAILMA

“Yritin neuvoa, että miten hedelmät punnitaan ja katsotaan se kilohinta, niin se oli täyttä hebreaa. Hän ei selvästi ymmärtänyt siitä mitään, vaikka yritin todella selkeästi näyttää sen.”

Suomeen saapuessaan perheet alkavat saada välittömästi ohjausta siihen, miten he voivat oppia sukkuloimaan monenlaisissa suomalaisen yhteiskunnan virastoissa ja palveluissa. Monet virastot ja toimistot ovat aluksi pakolaistaustaisille täysin vieraita, sillä heillä ei ole mitään aikaisempaa kokemusta näistä palveluista, eikä muutenkaan käsitystä laajemmasta mittakaavasta siitä, miten suomalainen yhteiskunta toimii palveluidensa kautta kansalaisten parhaaksi kunnissa.

On tavallista, että te-palvelut, Kela tai sosiaaliasema jäävät palvelurakenteina aluksi pakolaiselta ymmärtämättä, vaikka tulkkikin nämä taitavasti selittäisi. Näiden virastojen palvelut täytyy ensin omakohtaisesti kokea, ennen kuin ilmiön ympärille alkaa syntyä käsite ja ymmärrys avautuu palveluiden sisällöistä ja merkityksestä.

Miten aloittaisit selittämään vasta Suomeen tulleelle, luku- ja kirjoitustaidottomalle henkilölle sitä, miten oman kaupungin nettisivut toimivat, kun halutaan etsiä kaikille avoimia perhekerhoja?

Pakolaisperheellä ei välttämättä ole alussa kykyä luottaa viranomaisiin, koska menneisyyden kokemukset värittävät oman mielen maisemaa vahvasti. On luonnollista, että kaikki viranomaiset koetaan alussa epäluotettavina ja tyrannimaisina vallankäyttäjinä, mikäli omassa lähtömaassa viranomaisten toiminta on ollut tällaista.

Luottamus alkaa rakentua hitaasti – sekin vain omien kokemusten kautta. Heikoimmassa asemassa uuden oppimisen ja vanhasta pois oppimisen prosesseissa ovat he, joilta puuttuu luku- ja kirjoitustaito, sillä heillä ei ole mallia eikä kokemusta osallisuudesta. He ovat olleet eniten osattomia myös lähtömaansa tai pakolaisuusmaansa yhteiskunnassa, ja osattomuus on normaali olotila nyt myös uudessa maassa.

“Ensin me luultiin että täälläkin voi kutsua pankkivirkailijan teelle ja neuvotella siinä päivän valuuttakursseista. Sillä tavalla me oltais toimittu aina kotimaassa. Yht’äkkiä se oli ihan vierasta täällä.”

Lähtömaan ja suomalaisen yhteiskunnan arvomaailmat voivat joutua joissain tilanteissa hurjille törmäyskursseille. Erilaisuus esimerkiksi lasten oikeuksien toteuttamisessa alkaa monelle pakolaisperheelle paljastua vasta pikkuhiljaa, vaikka perheitä on valmistettu uuteen kotimaahansa liittyvissä asioissa jo ennen pakolaisleiriltä Suomeen lähtemistä. Tuolloin lainsäädäntöön, oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvät asiat ovat vielä niin abstrakteja, ettei niitä voi monikaan vielä ymmärtää. Mieli saattaa askarrella pikemminkin matkalaukkujen, pakattavien tavaroiden, matkustusasiakirjojen tai ruokien ympärillä.

”Tää on ollu meille ihan iso stressi, että lapset täällä otetaan pois isältä ja äitiltä, kun jos fyysisesti lyö heitä. Meidän kulttuurissa se on ihan tavallista. Mä tiedän, että tämä on aiheuttanu paljon ongelmia mullekin täällä Suomessa.”

Valtaväestöperheen ei ehkä kannata aloittaa vuorovaikutusta pakolaisperheen kanssa yrittämällä aivan ensimmäiseksi selittää mitä meidän yhteiskunnassamme tarkoittavat ilmiöt kuten osallisuus, yhdenvertaisuus, lapsikeskeisyys tai asiakastyytyväisyys. Jos perhe tulee maasta, jossa kaikkia mahdollisia yksilön perusoikeuksia on aina ja joka paikassa raskaasti loukattu, ei näille käsitteille ole alkuvaiheessa mitään sellaista tarttumapintaa heidän kognitiivisen ajattelunsa rakenteissa, minkä kautta niitä voitaisi käsittää.

On annettava ajan hiukan kuluu. Sillä välin vertaisperhe voi itse mallintaa omalla käytöksellään ympäröivän yhteiskunnan normeja käytännön toiminnan tasolla näille perheille, joita tapaa. Myös sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat avaavat näitä asioita perheille jatkuvasti, mutta pieninä paloina. Yhteiskunnalliset asiat uudessa elinympäristössä avautuvat pikkuhiljaa.

”Meidän ystävyys alkoi siitä, että me vaan kuljettiin me miehet kadulla kahdestaan. Mä kävin hake-massa hänet kotoa. Mä opetin hänelle yhden reitin kotoa tonne monikulttuurikeskukseen. Kun ei siinä ollut vielä yhtään mitään yhteistä kieltä, niin mä aloitin vaan niin, että osoitin ulkona erilaisia kohteita ja sanoin sen aina suomeksi ja sit hän sanoi perässä. Esimerkiksi puu, kivi, auto. Siitä se sitten lähti – näin pienestä se lähti heti kehittymään.”

Ymmärtävä ja lempeä vertaisperhe voi olla pakolaistautaisen perheen jaksamisen tukena tärkeällä tavalla. Vaikka vertaisperheen tehtävä ei ole olla lähinnä opettamassa ja neuvomassa, voi perheen tuki olla merkittävää. Vertaisperheen kanssa voi kokea tavallista ja rentoa jakamista ja yhteyttä, jos elämä muutoin on lähes jatkuvaa uuden opettelua asioiden hoitamisen ja velvollisuuksien aluksi vaikealta tuntuvassa viidakossa.

”Kun olen matkustellut itsekin monissa kulttuureissa ja olen asunut maassa, missä olen osannut sitä kieltä vain vähän, niin uskon että osaan ottaa toisen huomioon keskimääräistä paremmin. Ymmärrän esimerkiksi puhua hitaasti ja selkeästi ja ymmärrän miten uusia voi asiat olla toisessa kulttuurissa, joten en lataa toiselle niitä yhdellä kertaa liikaa”.

Alkuvaiheessa, kun perhe on vasta äskettäin tullut pakolaisena uuteen kotimaahansa, on kaikki vielä niin vierasta, etteivät perheet välttämättä osaa tehdä mitään muuta kuin istua kotona ja odottaa, että jonain päivänä he pääsevät suomen kielen kurssille, ja lapset kouluihin ja/tai päiväkoteihin. Aika käy pitkäksi, mutta avuttomina ja kieltä osaamattomina heistä ei ole selvittämään mitä kaikkea kotoutumista edistävää toimintaa uudella paikkakunnalla voisi olla. Tässä kohdassa näkyy perheiden osattomuus omaan elämäänsä syvimmillään.

Sosiaaliohjaajien resurssit ovat monissa kaupungeissa ja kunnissa rajalliset. Heidän tapaamissaan aika kuluu vain tärkeimpien asioiden hoitamiseen ja tapaamisten jälkeen jää vielä pitkä lista asioita, joihin ei ehditty saamaan kenenkään apua.

”Me ei löydetty mistään ensin syyrialaista leipää. Me tarvitaan leipää ja syödään sitä joka päivä. Ja sitä ei täällä valmisteta niin kuin meillä kotona, että ne haetaan tuoreena torilta tai joltain yrittäjältä, jolla on iso arinuuuni. Ei sitä voi kotona valmistaa, kun ei ole sitä uunia. Sitten me kierrettiin meidän vertaisperheen kanssa kaikki paikat - toiseen kaupunkiin asti – ja ostettiin pakkaseen sitä paljon paljon. Ei me osattu vielä syödä suomalaista leipää. Myöhemmin tästä tuli vitsi meidän välille ja nyt me aina nauretaan kun joku ehdottaa, että lähdetäänkö ostamaan syyrialaista leipää?”

Vertaisperheeseen tutustuminen heti alkuvaiheessa olisi kaikille perheille hyvä ratkaisu, koska ennen suomen kielen kurssia perheillä olisi aikaa vapaamuotoisesti ottaa jo sekä uutta asuinympäristöä, arkielämän rutiineja että myös kielen alkeita haltuun. Kokemus turvallisuudesta ja tervetulleeksi itsensä kokemisen tunne voisivat vahvistua jo heti alkuvaiheessa, jos outo ja uusi ympäristö näyttäisi ystävälliset kasvonsa uusille tulijoille.

”Mä toivoisin et tässä kaupungissa olis ohjelmaa meille, kun me on vasta tultu tänne. Että autettais heti ja kerrotais mihin vois päivisin mennä.”

Useinkaan näitä vertaisperheitä ei kuitenkaan löydetä heti alkuvaiheessa. Ongelma on se, että alkuvaiheen kotoutujat ovat niin tarvitsevia ja avuttomia uudessa elinympäristössään, että vertaisuus ei niin helposti vielä toteudu, vaan avusta tulee yksipuolista antamista; perheen auttamista ja käytännön taitojen opettamista. Tällainen alkaa myös helposti kuormittaa vertaisperhettä.

”Sellanen mikä mua tosi paljon harmittaa ja turhauttaa kun katson tuota perhettä, on tää et kun mä nään sen perheen vaan istumassa siellä kotisohvalla, tekemättä mitään. Tää talvi esimerkiks on heille niin uus asia ja he ei uskalla tai osaa lähteä liikkeelle minnekään, ellei joku tule hakemaan ja vie-mään. Vain yksi perheenjäsen osaa lukea ja kirjoittaa omalla kielellään. Jos suomen, ruotsin tai englannin kieli ei suju, on perhe aivan avuton. Tietoa ei saa, ympäristössä ei osaa liikkua ja talvi pelottaa. Ruoan osaavat jotenkuten käydä kaupasta hakemassa.”

LAPSEN ÄÄNI JA TOIMIJUUS

“Mä katsoin pienempänä tätä touhua ulkopuolisena niinku vieraskielistä elokuvaa, jossa aikuiset puhui ja puhui ja touhus kauheesti kaikenlaista mun ympärillä, ja mä en ymmärtäny mistään mitään, kun en vielä osannu suomee. Eikä mua sillai huomattu siinä... Se oli niin kuin elokuva mun silmien edessä.”

Perheiden yhteistä vertaistoimintaa suunniteltaessa on välttämättä korostettava painokkaasti lapsen kuulluksi ja nähdyksi tulemistä. Jos lapsi on mukana vertaisperhetoiminnassa, hänellä on oikeus saada olla siinä näkyvä osa, eikä sysättyä syrjään tai sivuutettuna - kulkemassa aikuis-ten perässä.

Lapsen oikeus on saada omalta osaltaan toimia ja olla vuorovaikutuksessa niiden kanssa, jotka ovat toiminnan keskiössä. Hänen tulee saada halutessaan vaikuttaa toiminnan suuntaan ja sisältöihin. Vähintä mitä lapsen tulee saada kaikissa tilanteissa kokea, on tunne siitä, että hänet on huomioitu ja hyväksytty omana itsenään. Tälle perustalle lähtee rakentumaan lapsen toimijuus.

“Mua jännitti lähtee mukaan, kun mä en puhu suomea hyvin. Mutta mä kuitenkin halusin lähtee, kun sitten mä opin suomea siellä.”

Pakolaisperheessä - joka on vasta tullut Suomeen - on lapsen toimijuus monestakin syystä aluksi hyvin rajoitunutta. Lapsi ei osaa uuden maan kieltä kuin vähän eikä hän osaa tai uskalla toimia uudessa elinympäristössä vielä. Vanhemmat eivät ehkä uskalla päästää häntä leikkimään kavereiden kanssa ulos. Kulttuurisesti arjen tilanteet tuovat jatkuvasti uusia ja ihmeellisiä asioita silmien eteen.

“Ekaks mää vaan istuin äidin vieressä. Ja sitten niin äiti sanoi, että mee leikkiin hänen kanssa. Ja sitten mää menin ja sitten meistä niinku tuli kaverit sillee.”

Näiden lisäksi jo lähtötilanne ennen Suomeen tuloa on saattanut olla lapsen toimijuuden kannalta heikko. Monissa pakolaisuusmaissa lapsen asema kulttuurissa on onneton ja lapsen oikeudet olemattomat. Näiden lisäksi lapsen kokemukset pakolaisuudesta ovat saattaneet sisältää vaarallisia pakomatkoja, sodan kauhua, nälkää, väsymystä ilman mahdollisuutta nukkua ja muita vaille jäämisen ja turvattomuuden hetkiä.

Näissä olosuhteissa ei voida puhua lapsen toimijuuden toteutumisesta juuri millään tavalla, sillä elämä pyörii vain eloonjäämiskamppailussa. Näissä hetkissä on luonnollista, että lapsen toimijuus hetkellisesti lamaantuu.

Päästyään Suomeen lapsen toimijuuden mahdollisuudet alkavat taas löytyä. Pieni lapsi toipuu leikkimällä ja toiminnallisella tekemisellä. Hän alkaa löytää turvaa, iloa ja yhteyttä. Ottamalla lapsi mukaan vertaisperhetoimintaan hänen omalla tasollaan, sillä kielitaidolla mikä on, tai huomioiminen vaikka vain pienillä eleillä, on oikea suunta kohti aktiivisuutta.

”Joku meistä sanoi, että olis tosi kiva jos me voitais päästä käymään maatilalla missä on kaikenlaisia eläimiä. Se oli musta ihanaa, kun käytiin siellä maatilalla kun mä rakastan eläimiä ja erityisesti niinku koiria.”

Lapsi vahvistuu pienistäkin eleistä - ja jopa ilmeistä - ja uskaltautuu etsimään mielekkään toimijuuden muotoja arkensa keskellä. Tämä on lapselle luonnollinen tapa toimia, kun hän kokee ympäristössään turvaa. Kun lapsen lähiympäristö tulee tutuksi ja kun hän oppii kieltä ja ymmärtää mitä ollaan tekemässä, kasvaa jatkuvasti hänen kykynsä toimijuuteen. Hänen on mahdollisuutta ilmaista itseään yhä monipuolisemmin ja osallistua tekemiseen, joka tuntuu mielekkäältä. Lapsi pääsee usein aikuisia paljon nopeammin käsiksi tähän vaiheeseen kotoutumista.

“Se naapurin valtaväestöperheen poika tuli vanhempiensa kanssa meille usein kylään ja kun meidän vanhemmat sit jutteli omiaan, niin se otti sit niinku mua huomioon. Se neuvoi mulle pelien maailman. Mä pääsin mukaan siihen pelikonsolien maailmaan ja sit osasin kinuta isältäkin uusia pelejä. Me vaihdeltiin niitä pelejä sen pojan kans ja se kaikki vahvisti mun itsetuntoa. Vaikka enhän mä sitä silloin pienenä lapsena tajunnu.”

Toimijuus vahvistaa lapsen identiteettiä. Toiminnan kautta hän kokee kuulumista toisten joukkoon, saa toiminnastaan palautetta ympäristöltä, saa vaikuttaa, osallistua sekä oppii tuntemaan itseään. Vertaisperhetoimintaa suunnitteleva tahon kannattaa miettiä millä tavalla toiminnan alkuvaiheessa varmistetaan se, että perheet pysähtyvät näiden lapsen toimijuuden ja lapsen äänen kuulemisen äärelle sekä omien että vertaisperheen lasten kanssa.

“Mulle mieluisin juttu on ollu se, et mä oon löytäny siitä pakolaiperheestä uuden kaverin. Me ollaan kumpikin 17 -vuotiaita”

Millä tavalla lapsi saa olla vaikuttamassa oman perheensä osallisuuteen vertaisperhetoiminnassa? Kuka perheessä ensinnäkin päättää siitä, että perhe lähtee vertaisperheeksi? Kuka päättää siitä, mitä perheenä tehdään? Onko päätös koko perheen yhteinen konsensus, vai otetaanko vuorotellen eri perheenjäsenten toiveet huomioon aktiviteetteja ja vuorovaikutusta suunniteltaessa?

“Nuoret uskaltaa jutella ja kysellä nuorten asioista, kun aikuiset ei ole kuuntelemassa. Ei siellä heidän omassa kulttuurissaan lapset ja nuoret avaudu aikuisille tällä tavalla.... Siellä on paljon suurempi valtaetäisyys nuorten ja aikuisten välillä. Meillä ollaan niin tuttavallisia.”

“Olin niin iloinen mun lapsen puolesta, että kun hän on vähän sellainen syrjään vetäytyvä, niin hän ihan oma-aloitteisesti halusi tulla mun mukaan käymään siinä perheessä. Mä ainoastaan kysyin ennen lähtöäni, että olisko jollain lapsista antaa jotain tavaroita tai vaatteita kun mä meen nyt niille – niin mun lapsi halusikin lähteä mukaan ja tutustui sitten siellä perheessä saman ikäiseen nuoreen.”

Mitä on vertaisuus, kun lapsi sanoittaa sitä omalla kielellään omasta maailmastaan käsin? Mikä on lapselle mielekästä, turvallista, hauskaa tai opettavaista? Näiden ja monien muiden kysymysten kanssa pysähtymällä lapsen luo, voit kuulla heitä hienoja tarinoita.

“Alkuun oli jännittää vähän... että tunti sillei et haluaaks ne niinku kavereiks. Eka kerta oli vähän selänen et jännitys. Mut toka kerralla me alettiin jutteleen niitten toisten lasten kaa.”

Maahanmuutto ja pakolaisuus saattavat muuttaa perheen sisäistä roolijakoa monestakin erisyystä. Uuteen maahan sopeutuminen on paljon voimia vaativa kriisivaihe, jossa on vaarana, että lapsen omaa ääntä ei ehditä kuuntelemaan, sillä voimavarat menevät arjen haasteista selviytymiseen ja jatkuvan uuden oppimiseen. Tämän ilmiön äärellä on aiheellista kysyä: millaisen äänen pakolaislapsi saa perheensä kotoutumisvaiheessa kuuluville? Millaisissa asioissa häntä aidosti kuunnellaan ja kuullaan?

“Kun uudet pakolaiset tuli, niin me mentiin heti seuraavana aamuna tapaamaan heitä. Musta oli niin suloista, kun sain antaa pienelle tyttölle pienen pieniä leluja käteen, sillä aikaa kun aikuiset puhua papattivat tulkin avulla kaikkea hirveän tärkeää siellä keittiön lattialla. Kun eihän siellä vielä ollut mitään huonekaluja. Se pieni tyttö vaan äidin sylissä istui ja varmaan vähän pelkäsi vielä uudessa paikassa. Ehkä se pieni lelu sai tuoda siihen hetkeen vähän jotain turvaa. Ei me puhuttu mitään. Me vaan hiljaa hypisteltiin niitä pieniä leluja.”

“Minua ei kuunneltu. Ei ollenkaan. Mä olin tulkkina. - - Mä.. mitä... käännän sitä isälle ja äitille. Että mä puhun suomeksi. Se on aika raskasta, mulla tulee päänsärky.”

Jos vanhemmat eivät huomaa lasta vertaisperhetoiminnassa, vaan hän jää vanhempiensa varjoon, miten pyrit saamaan muutoksen tilanteeseen?

Lapsen ääni saattaa hukkua aikuisen taakse myös valtaväestöperheessä, missä puhuttu kieli ei vääristä vallankäyttöä. Miten ohjaat vertaisperheitä nostaman lasten ääntä kuuluville?

Kieli on vallankäytön voimallinen kanava. Tätä kanavaa oppivat parhaiten käyttämään perheiden lapset ja nuoret, joiden kyky omaksua uuden maan kieltä ja kulttuuria on selvästi aikuisia nopeampaa. Perheen roolit menevät päälalteen, kun perheen aikuinen joutuu pyytämään jatkuvasti arjessaan käänös- ja tulkkausapua lapsiltaan, jotta tulee kielen kanssa ymmärretyksi ja jotta arjen vuorovaikutustilanteista selviydytään.

“Se lapsi oli niin tottunut toimimaan koko ajan tulkkina äidille, että vaikka meillä oli virallinen tulkki siinä sohvalla istumassa ja tekemässä töitä tulkkina, niin silti se lapsi jatkoi siinä rinnalla tulkkauksista äidille. Se ei ehkä osannut olla enää ollenkaan tavallisesti perheenjäsen, vaikka me sanottiin että sun ei tarvitse nyt tulkata tässä.”

Tämän kautta vanhempien asema perheessä selvästi heikkenee. Lapsi oppii käyttämään tätä valta-asemaansa herkästi myös väärin. Lapsi voi jättää kertomatta vanhemmilleen negatiivisia asioita, joiden kertominen kaventaisi hänen omia oikeuksiaan tai aiheuttaisi hänelle itselleen sanktioita. Viestit opettajalta tai naapurin rouvalta voidaan pyöristää oman edun mukaisiksi tai kokonaisuudesta voidaan jättää merkityksellisiä osia kertomatta, jotta vanhempi ei hermostu tai ripitä lasta käytöksen vuoksi. Vanhemmat eivät oivalla miten valta valuu lasten käsiin perheessä.

**Miten tuet
vertaisperheitä
siten, että lapsen
ääni tulee kuulluksi
toiminnassa
ilman tarvetta
tulkkaukselle?**

Tulkin asema ei kuulu lapselle – varsinkaan asioissa, joista aikuisten tulee kantaa vastuu. Tulkin tehtävä voi tuntua lapsista ja nuorista hyvin raskaalta, mutta useinkaan ei ole toista vaihtoehtoa. Tilanne on sosiaalisesti usein vaikea purkaa perheessä. Lapsi hyväksyy roolin, joka hänelle annetaan, koska näkee että vanhempia huojentaa se, että lapsi auttaa heitä päivittäisten asioiden hoitamisessa. Tulkin rooli kuitenkin vähentää merkittävästi lasten kokemaa osallisuutta, koska heidän omille toiveilleen ja mielipiteilleen ei tällöin ole tilaa, vaan aikuinen vetää lapsen sellaiseen aikuisten maailmaan, joka ei vielä lapselle kuulu.

Yksi keino vähentää lapsen vastuuta on pysytellä lapsikeskeisissä toiminnoissa perheen kanssa. Tällöin myös lapsi saa varmemmin olla lapsi. Leikin ja hauskanpidon tai toiminnallisen tekemisen kautta lasta voidaan lempeästi kutsua olemaan oma leikkivä, luovuutta käyttävä itsensä tulkin sijaan. Vanhempaa voidaan kannustaa sietämään epävarmuuden ja turhautumisen tunteitaan – joita vuorovaikutuksessa herää – siten, ettei hän heti kutsu lasta “apuun” ensimmäisessä hetkessä, kun hän ei ymmärrä jotain asiaa.

2. VALMENNUKSEN KAUTTA VAUHTIIN

YHTEISÖLLISEN VALMENTAMISEN FILOSOFIA

“Siellä oli ihanaa, koska oli niin paljon kaikkea ja se oli mukavaa. Ja sit me tutustuttiin yksin toisiin lapsiin.”

Kerromme tässä omaan vertaisperhetoimintaamme kehitetystä valmennustavasta. Modifioimalla näitä ideoita pääset helposti suunnittelemaan oman näköisesi valmennuksen.

1. YHDENSUUNTAINEN TUKI ON HARHAA

Jokaisella on annettavaa toiselle. Vertaisperhetoiminta perustuu ajatukseen, että jokaisella on väistämättä annettavaa, tunnistaa hän sitä tai ei. Kenen tahansa kokemustieto voi muodostua tärkeäksi tueksi toiselle tai voi saada aikaan syvällistä merkityksellisyyttä toisen elämässä. Etukäteen ei voida päättää, että vain toisella (esim. tukea antavalla perheellä) on sellaista riittävän arvokasta kokemustietoa, joka tulee synnyttämään merkityksiä, antaa voimavaroja tai ilahduttaa ”toista” perhettä.

Jokainen ihminen ja jokainen kohtaaminen saattaa koskettaa, opettaa, kasvattaa syvästi molempia osapuolia. Näin molempien perheiden kokemuksellinen asiantuntijuus on yhtä arvokasta. Vertaisperheiden toiminta avaa kokemustiedon maailman, joka tuottaa syvällistä yhdenvertaisuuden kokemusta toiminnassa mukana oleville perheille.

“Kun olet kanssakäymisessä niiden kanssa ja huomaat, että kyllä ne kohtelevat samalla tavalla kuin omia kansalaisia, siitä tulee hyvä olo.”

2.FYYSISILLÄ TILOILLA ON VALMENNUKSESSA SUURI MERKITYS

Kun keskitymme tukemaan luottamuksellisten ihmissuhteiden syntymistä ihmisten välille, panostamme kaikemme siihen, että niiden syntymiselle on mahdollisimman suotuisat olosuhteet. Toiminnallisuus, rentous ja elämykset ovat avainominaisuuksia tämän tavoitteen saavuttamisessa. Fyysinen tila on kuin hedelmällinen kasvualusta kasville. Laadukkaissa puitteissa osallistujille välittyy myös viesti arvokkuudesta ja merkityksellisyydestä. Mikäli haluamme viestittää, että perheet ovat hyvin tärkeitä ja vertaistoiminta heidän välillään arvokasta, niin panostamme myös tiloihin.

Koska emme määrittele etukäteen sitä, mikä perhe tulee yhdistymään toisen perheen kanssa vertaisperheeksi, tulee tilojen kutsua osallistujat vapaamuotoiseen ja rentoon tutustumiseen. Tällöin vertaisperheparien syntyminen voi tapahtua sosiaalisessa tilanteessa luonnollisten tutustumisten kautta.

“Kun olet kanssakäymisessä niiden kanssa ja huomaat, että kyllä ne kohtelevat samalla tavalla kuin omia kansalaisia, siitä tulee hyvä olo.”

3.LAPSIKESKEISESSÄ TOIMINNASSA MYÖS LAPSET VALMENNETAAN

“Tunnelma oli hyvä, kun siinä oli lapsia - niin sehän on helppoa. Heillä on varsinkin yksi tosi ulospäin suuntautunut lapsi, niin sehän porhalsi heti tuonne näiden meidän lasten kanssa potkimaan palloa.”

Jos valmennamme vertaisperhetoimintaan lähtökohtaisesti koko perhettä, myös perheiden lapset ovat tällöin toimijoita vertaisperhetoiminnassa. Kaikki toimijat tulee valmentaa yhdenvertaisesti. Emme voi puhua perheiden valmentamisesta, jos valmennamme käytännössä kuitenkin vain perheiden aikuiset ja lapsilla on samaan aikaan esimerkiksi lastenhoitoa jossain toisessa tilassa.

Toimintaan, jossa lapset saavat aidosti olla keskiössä, valitaan jo alkumetreiltä lapsikeskeisiä menetelmiä. Vertaisperhetoiminnasta kertominen lapsiystävällisten esitteiden, kuvien, videoiden tai tarinoiden kautta auttaa lapsia oivaltamaan oman ymmärryksensä tasolla, mistä on kyse. Yhteisöllisen valmennuksen ytimessä ovat toisiinsa luottavat ihmiset, mielekäs ja toimiva ympäristö ja hyvä ilmapiiri. Lisäksi jonkun täytyy johtaa ja kannatella tätä toimintaa. Tekijöinä ja toimijoina ovat osallistajat itse.

“Me nähtiin kuva siitä paikasta mihin me mennään, ja se oli hieno.”

Menetelmiä valittaessa kannattaa ravistella itseään pois aikuisille tyypillisistä ajattelutavoista ja ympäristöistä. Mielekkyyden ja toiminnallisuuden rakentaminen kantaa hedelmää, sillä ympäristö luo ilmapiirin ja alustan lasten toimijuudelle. Mielekäs ja innostava mutta samalla yhteen kokoava ympäristö valjastaa myös lasten mielet yhteisen tekemisen miettimiselle.

Valmennustoiminta on lapsikeskeistä, jos perheen eri-ikäiset lapset tulevat valmennuksessa huomioituiksi tavalla, joka on ikätasoista, mielekästä sekä mahdollistaa lapsen oppimisen valmennuksen tavoitteiden mukaan. Tämä ei sulje pois sitä, etteivätkö vanhemmat voisi tulla tässä samalla valmennetuiksi omien tavoitteidensa mukaan.

Valmennuksen suunnitteluun voi pyytää lapsia tai nuoria mukaan ideoimaan sisältöjä ja menetelmiä.

Millainen paikka sinusta olisi sopivan inspiroiva valmennuksellesi – onko sillä merkitystä, että se on ihmisiä yhteen kokoava ja yhteyttä luova?

Millä ehdoilla lapset ovat tervetulleita sinun valmennukseesi? Miten kehität omaa valmennustasi lapsikeskeisempään suuntaan?

4. YHTEISÖLLISYYS SYNTYYHTEYDESSÄ

”Me tarjottiin sille vertaisperheen pojalle mahdollisuutta tulla leikkaamaan kesällä meidän nurmikko - ja se lupautui ilomielin. Sit kun me odotettiin sitä poikaa meille, niin sieltä tulikin yllätyksenä koko perhe; äiti, isä ja siskotkin. Kaikki ajoivat vuorotellen nurmikkoa. Toiset istuivat aina sillä välin puutarhakeinussa kannustamassa sitä yhtä, jonka vuoro oli ajaa nurmea.”

Yhteisöllinen valmennus tarkoittaa sitä, että valmennuksessa sisällöt ja toiminta rakennetaan kaikkien yhteisen vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan ympärille. Kun yksilövalmennuksessa fokus on yksilön ohjaamisessa pohtimaan, oppimaan ja omaksumaan, yhteisöllisessä valmennuksessa valmennetaan koko yhteisöä. Yhteisö taas ymmärretään kahdella eri tavalla. Toisaalta se tarkoittaa sitä perhettä, joka osallistuu vertaisperhevalmennukseen ja toisaalta se tarkoittaa kaikkia perheitä yhdessä.

Valmennusten maailmaan yhteisöllisyys on vasta hiljalleen tulossa. Ehkä siksi, että perinteisesti valmennukset määritellään pääasiassa uuden tietoaikaisen omaksumiseksi, jonka jälkeen tällä saavutetulla tiedolla lähdetään toteuttamaan sitä toimintaa, mihin valmennus on käyty. Tietoaikaisen omaksuminen on yleisimmin yksilöllinen prosessi, tai koskee enintään pariskuntia, kuten esimerkiksi adoptio- tai sijaisvanhemmuusvalmennuksissa.

”Meitä on yllättänyt se, miten nopeesti meille on löytynyt sellanen sydänten yhteys.”

Yhteisöllisyys rakentuu kokemustiedon ympärille ja tämän tiedon jakaminen perheiden kesken on toiminnan ydin. Kokemustieto on kiinnostavaa, kotouttavaa ja omakohtaista. Sitä vasten toinen voi peilata omaa kokemustietoaan ja halutessaan muuttaa tai vahvistaa omia ajatuksiaan ja käsityksiään. Kokemustieto on myös paitsi luottamusta ja yhteenkuuluvuutta luova tekijä, myös yhdenvertaisuuden ydinasia.

”On ollut kyllä tosi antoisaa...ennen kaikkea kokea koko heidän perheensä ystävyttä”

Yhteisöissä syntyy ihmissuhteita, mallinnetaan luottamusta, osoitetaan empatiaa ja annetaan lupa vuorovaikutuksen vahvistaa perheitä. Yhteisöllisyys synnyttää myös perheenjäsenissä yhteenkuuluvuuden tunteita, kun koetaan jotain perheenä yhdessä.

Yhteisöllisessä tilanteessa jokainen saa olla tiedon ja sisällön tuottaja, aktiivinen toimija ja vaikuttaja. Toiminnallisen ohjelman kautta osallistujat vahvistavat keskinäistä luottamustaan ja saavat iloa ja mielekkyyttä yhdessä toimimisesta. Tällöin on luontevaa, että osallistujat alkavat ideoida mitä kaikkea yhteistä he voisivat tehdä.

”Siellä vaan sit se juttu jatkui ja jatkui, ja me vaan puhuttiin kaikesta. Lopulta se juttu meni siihen, että päätettiin lähteä luontoretelle yhdessä. Kansallispuistoon.”

Mitä viereinen lainaus kertoo tämän valtaväestöperheen ja pakolaisperheen erilaisuudesta? Mistä tämä erilaisuus mahtaa johtua?

KUKA VOI LÄHTÄÄ VERTAISPERHEEKSI?

Vertaisperheeksi voi näkökulmastamme ryhtyä perhe, jossa kaikki perheenjäsenet ovat jollain tasolla mukana asiassa. Voi olla, että joku perheenjäsen ei käytännössä lähde mukaan toimimaan perheen kanssa vertaisena, mutta hänenkin tulee vähintään hyväksyä toisten mukaan lähteminen. Näin ollen perheen sisälle ei muodostu ristiriitaisia ajatuksia tai negatiivisia asenteita vertaisperhetoimintaa kohtaan.

Vertaisperheeksi voi alkaa perhe, jonka perheenjäsenet kykenevät vastavuoroiseen, avoimeen ja toista arvostavaan dialogiin. Perhe, joka haluaa kohdata toisen perheen myönteisellä tavalla ilman arvostelua ja joka haluaa ymmärtää toista ja on valmis oppimaan häneltä. Vertaisperhetoiminta edellyttää myös sitä, että oman perheen ihmissuhteet, elämäntilanne ja hyvinvointi ovat sellaisella vakaalla tasolla, että myönteinen ja rakentava vuorovaikutus toisen perheen kanssa on lähtökohtaisesti mahdollista. Vertaisperheen kriteerejä tulee arvioida yhdessä perheen tapaamisissa.

“Meidän täytyy kyllä sanoa, että ei meillä olisi ollut tällaiseen näin paljon aikaa silloin kun oltiin työelämässä. Mutta nyt eläkkeellä meillä on voimavaroja paljon enemmän meidän vertaisperheelle.”

“Me tehtiin siellä kaikkee hauskaa yhdessä, niin se oli kivaa. Me esimerkiksi käytiin paljon uimassa...sieltä saunasta mentiin ulos. Se oli uima-allas, joka oli ulkona. Vaikka oli pakkasta ja kylmä niin se vesi olikin lämmintä ja ei palellu”.

”Me ollaan huomattu, että me ihmiset ollaan sitten kuitenkin pohjimmiltaan samanlaisia.”

3. "SIT KAIVETTIIN KASSEISTA ESILLE HIRVIPATAA" - TARINOITA VERTAISPERHEIDEN KOHTAAMISISTA

"On ollut mukava nauraa yhdessä, ilo on yhteinen kieli. Yhdessä on pelattu, askarreltu, laitettu ruokaa, käyty kaupassa... Hyviä hetkiä, vaikka niitä on saanut mahtumaan omaan arkeen vähemmän kuin oli ajatus alussa."

Vertaisperheet ovat saaneet hankkeessa vapauden tehdä yhdessä niitä asioita, joita ovat itse halunneet. Perheet ovat kertoneet tehneensä yhdessä kaikkea mitä ystäväperheet yleensäkin; vierailleet toistensa kotona, laittaneet yhdessä ruokaa, tavanneet toisiaan kaupungilla, käyneet retkillä lähiympäristössä, käyneet keilaamassa, konserteissa, lastentahtumissa, kesäteatterissa sekä viestitelleet toisilleen WhatsApp:n kautta.

"Olemme kyläilleet ystäväperheen kanssa puolin ja toisin sekä käyneet mm. leikkipuistossa ja retkillä lähialueilla. Olemme tehneet arkisia asioita myös, kuten ruokaa yhdessä."

Perheiden toimiessa yhdessä, keskusteluissa ja tekemisen keskellä löytyy asioita, jotka yhdistävät perheitä. Nämä yhdistävät tekijät synnyttävät turvallisuuden, mielihyvän ja yhteenkuuluvuuden tunteita sekä vahvistavat sosiaalista sidettä vertaisperheiden välillä. Yhdistävä tekijä voi olla esimerkiksi harrastus tai muu mielenkiinnon kohde, yhteinen kokemus, arvomaailma tai uskonto. Näiden kokemusten kautta ystävyys syvenee.

"Mulle on ollut antoisaa tässä meidän yhteydenpidossa vertaisperheen kanssa sen perheenisän viestintä meille. Minusta on tuntunut tosi mukavalta, kun hän laittaa luontevasti aina WhatsAppilla meille viestejä, esimerkiksi God bless you tai How are you? Olen itsekin kristitty ja on kiva kun voidaan jakaa tätä uskon elämää myös näin yhdessä, kun se yhdistää meitä. Kerran rukoiltiin myös yhdessä. He on aina iloisia ja ystävällisiä meitä kohtaan."

Avain toimivaan vertaisperheiden väliseen ystävyYTEEN on avoin mieli ja kunnioittava suhtautuminen sitä kohtaan, mitä toinen arvostaa tai mikä hänelle on elämässä tärkeää.

"He ovat saaneet tietoa meidän uskontoon liittyvistä asioista, juhlista ja ruoastakin. Ja he on tutustuneet meidän juhla-asuihin. He ymmärtävät tosi hyvin minun kulttuuria ja ovat aina kunnioittaneet..."

Joskus jokin itselle uusi käyttäytymistapa voi olla yllättävä tai hämmentävä. Näissä tilanteissa on vain paras olla oma itsensä ja muistaa kunnioittava käytös toista kohtaan, vaikka toisen toimintatapaa olisikin vaikea ymmärtää tai selittää. Huumori ja hyväntahtoinen ihmettely auttavat selviytymään useimmista tilanteista.

"Me oltiin siellä kalastusretkellä ja olin sanonut miehille, että ottaa jotain evästä kun reissu kestää koko päivän. Itse ajattelin että niillä on eväsleipiä - ja ehkä makkarat paistetaan nuotiolla sitten. Niin näe irakilaiset vetää kasseistaan evästauolla esille riisikattilat ja hirvipadat ja niitä kastikkeita ja lisukkeita oli hirveet määrät. Ruokaa oli moninkertaisesti siihen verrattuna, mitä me pystyttiin syömään. Eihän siinä mitään. Hauskaahan se vaan oli ja huumorilla siitä selviettiin. Huomasin vaan, että miten paljon vaatimattomampia meidän valtaväestön retkievät yleensä on"

Mistä syntyy pelko siitä, että ei uskalleta kysyä jostain asiasta toiselta vaan ollaan hiljaa, vaikka tavallaan tekisi mieli kysyä? Mitä silloin ehkä pelätään?

Lasten välittömyys oli helpottanut perheiden tutustumista. Lasten leikit vapauttivat tunnelmaa ja helpottivat siten myös perheen aikuisten kommunikointia. Arjen yhteiset kokemukset lisäsivät perheiden tuntemaa vertaisuutta, koska vanhemmat huomasivat, että lapsiperheiden arki on samanlaista kotimaasta ja kulttuuritaustasta riippumatta. Haastatellut kokivat, että lasten luoma ”härdelli” ja lasten askareet ovat samanlaisia kulttuurista toiseen.

“Lasten askareet, se yhdisti meidän perheitä. Hänen lapsensakin oli vaikea pukeutua. Lapset, se oli iso urakka. Ja hänen lapsetkin olivat hyvin niukkaruokaisia, se yhdisti. Ja se meteli, ne molemmat tekivät meteliä, ne lapset. Ja lasten luoma härdelli.”

Lapset itse kertoivat kokeneensa, että tärkeintä vertaisperhetoiminnassa oli heille uusien ystävien saaminen ja heidän kanssaan leikkiminen. Tämä kertoo siitä, että lapselle mielekkyys sosiaalisissa tilanteissa löytyy yleensä oman toimijuuden kautta; kun saadaan omat kyvyt ja taidot ja energia käyttöön ja kanavoitua yhdessä johonkin tekemiseen, niin se on se missä tavoitteet täyttyvät ja ”tuntuu kivalta”.

“Hän kysyi, että mitä sää haluaisit leikkiä. Mää vastasin, että me voitais leikkiä legoilla. Ja sitten me leikittiin. Uusien kavereiden saaminen on aina kivaa.”

“Aluksi oli aika vaikea pelata sitä Fortnitea, kun kaikki tekstit oli arabiaksi. Mutta oli tosi kiva oppia uusia juttuja. Ja shakkia mä pelasin niiden tytön kanssa, mä vähän opetin sille sääntöjä.”

YHTEISÖLLINEN KOTOUTUMINEN –HANKE 2018-2020

Yhteisöllinen kotoutuminen –hanketta toteutettiin Pelastakaa lapset ry:ssä Pohjois-Suomen aluetoimiston (Oulu) sekä Keski-Suomen aluetoimiston (Jyväskylä, Laukaa, Äänekoski) alueilla vuosina 2018–2020.

Hanke sai alkunsa tarpeesta huomioida maahanmuuttajalapsen ja –perheen sekä halusta edesauttaa aktiivista osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Yhteisöllinen kotoutuminen -hankkeen asiakasryhmä koostui pääasiassa pakolaistaustaisista, Suomesta vastikään turvapaikan saaneista lapsiperheistä. Toiminta kohdennettiin perheisiin, joissa oli 0-15 –vuotiaita lapsia. Hanketta rahoitti Sisäministeriön EU-rahastojen Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto (AMIF).

Hankkeessa kehitettiin lapsi- ja perhelähtöisiä kotoutumisen tapoja, joilla pyrittiin lisäämään pakolaistaustaisten lasten ja heidän perheidensä vertaisuuden ja vastavuoroisuuden kokemusta valtaväestön kanssa. Samalla vahvistettiin toiminnassa mukana olevien osapuolten osallisuuden kokemuksia.

Hankkeessa kehitettiin kotoutumisvaiheessa olevien, pakolaistaustaisten lapsiperheiden tueksi ammatillisesti ohjattua vapaaehtoistoimintaa, jota toteutettiin ryhmä- ja perhekohtaisesti. Toimintaan rekrytoitiin mukaan niin pakolaistaustaisia lapsiperheitä kuin myös vapaaehtoisia valtaväestötaustaisia perheitä, jotka toimivat hankkeessa toisilleen vertaisperheinä.

Toiminnassa oli uudenlaista se, että kokonaiset perheet toimivat yhteistyössä ja tukivat toisiaan tasa-arvoisesti; valtaväestöperhe ei yhdensuuntaisesti kotouttanut pakolaistaustaista perhettä, vaan tuki ja oppiminen pyrittiin rakentamaan molemmin suuntaisiksi.

Kotouttava vertaisperhetoiminta käynnistettiin, koska hankkeeseen mukaan tulleilta pakolaistaustaisilta perheiltä tuli toive saada tutustua valtaväestöperheisiin ja päästä vierailemaan suomalaiskodeissa. Kotoutumisen alkuvaiheessa maahan muuttaneiden perheiden ainoat valtaväestökontaktit ovat usein viranomaisia.

Vasta myöhemmässä vaiheessa opiskelu, työelämä ja/tai ystävyysuhteet monipuolistavat kontaktiverkostoja. Henkilökohtaisilla kontakteilla on ratkaiseva merkitys siihen, millainen kuva maahan muuttaneelle muodostuu uudesta kotimaastaan ja miten hänen kotoutumisensa etenee. Ystävyysuhteiden solmimisen valtaväestön edustajiin kotoutumistaipaleen alkuvaiheessa on todettu vaikuttavan positiivisesti kotoutumisen etenemiseen.

Pakolaistaustaiset perheet ja valtaväestötaustaiset perheet pyrittiin hankkeessa yhdistämään keskenään ystäväperheiksi, jotka alkavat oman aktiivisuuden varassa tutustua toisiinsa ja tekemään perheille mielekkäitä asioita yhdessä, omilla tavoillaan ja niin usein tai harvoin kun hyvältä tuntuu. Toiminnan lähtökohtana oli vapaaehtoisuus sekä halu kohdata ystäväperhe vertaisenaan.

“Meidän kanssakäyminen on ihan esteetöntä. Se jätti semmoinen tuntemus, että mä olen ihan samanlainen. Ainoastaan kieli oli erilaista, mutta tuntemukset ... oli sellainen olo, että me ollaan samassa veneessä.”

TURVAPAIKKA-,
MAAHANMUUTTO- JA
KOTOUTTAMISRAHASTO

Euroopan unionin tuella

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton, vuonna 1922 perustettu kansalaisjärjestö, joka edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa ja maailmalla.

pelastakaalapset.fi